

Eğitimde Sistem Düşüncesi Yıllığı

SAYI 2

2015

UYGULAMA ÖRNEĞİ

Ana Sınıfları 'Ekonomi' Öğreniyor

N. Ellez

Pozitif Davranışlar Eğitimi

F. Gökler

Sistem Düşüncesi ile Geri Dönüşüm Yolculuğu

Z. Karasazoğlu

Öğretmenler Kurulu Sistem Düşüncesi ile Nasıl Farklılaştırılabilir?

A. Yağcı

Oradaydım

Y. Çağlayan

YORUM

Sistem Düşüncesi Araçları - Çıkarım Merdiveni

Ş. Demir, E. Göktepe

Sistem Düşüncesi Araçları - İlişki Çemberi

E. Göktepe

Sistem Düşüncesi Araçları

E. Göktepe

Sistem Düşüncesi ile Baş Etmek

N. Ellez

Ana Sınıfları ‘Ekonomi’ Öğreniyor¹

Nurdan Ellez

2014 Ağustos ayından beri çalıştığımız ‘Sistem Düşüncesi’ teknikleri ve projeleri yavaş yavaş meyvelerini vermeye başladı. İlk büyük projemiz olan ‘Ekonomi Projesi’ ile birçok matematik kazanımını, sistem düşüncesi kazanımını ve ekonomik kavramları ve sistem olarak ekonominin nasıl işlediğini hayatımıza kattık. Projemizde öğrencilerimize zamana bağlı değişimleri görüp başarıyla kendi finansal kararlarını almayı öğretmek hedeflenmekteydi. Ailelerimizi de hazırladığımız broşürlerle bilgilendirdik.

Projede dikkat çeken 4 şekilde öğrenme sağlandı: 1. Öğrencilerin yaparak öğrenmeleri (gerçek hayattan bir örnekti), 2. Kavramsal bir yapı kurarak öğrenmeleri (grafik ve tablolar gibi), 3. Farklı durumları inceleyerek (tartışarak birden fazla doğru cevap olduğunu görmeleri), 4. Paylaşarak, karşılaştırarak, işbirliği kurarak öğrenmeleri (anlamli finansal problemler kurarak)

Proje beklediğimizden daha çok ilgi gördü. Okuldaki en küçük grubun kendini gösterdiği bir gerçek yaşam deneyimiydi. Bu yüzden her bölümünü çok dikkatle tartıştılar. Konu evlere de taşındı ve güzel dönütler geldi ailelerden. Her bir basamak için önce plan, ardından stok akış şeması, birikimleri gösteren tablo ve son olarak da grafik yapıldı. Hepsi artık öğrenciler için çok anlamlıydı.

Şekil 1: Grafik hazırlıkları

¹ Eğitimde Sistem Düşüncesi Haber Bültenin 5. sayısında (Ocak 2015) yayımlanmıştır.

Olayı bir de öğrencilerimizin gözünden anlatalım isterseniz:

Her şey sınıflarımıza bir balık alıp akvaryum oluşturmaya karar vermemizle başladı. Bunu tamamen kendi bütçemizi oluşturarak yapmaya karar verdik. Balık beslemek için nelere ihtiyacımız vardı acaba? Akvaryum, yem, süsler, balık...

Önce güzel birer plan yaptık sınıflarımızda. Paramızı tanıdık. Hedefimizi, bu hedefe ulaşacağımız zamanı, birikimlerimizin ne olacağını ve ne harcamalar yapmamız gerektiğini tartıştık. Planımızı bir çizelge olarak hazırlayıp duvarımıza astık.

Hedefimize ulaşmak için nasıl para kazanacaktık? Harika fikirler çıktı herkesten. Limonata satmak en cazip olanıydı. Diğer fikirleri de sırayla deneyecektik. İlk satışlarımızı akvaryum için yapacaktık. Nerede satsak daha iyi olurdu? Hangi saatlerde daha çok satardık? Bize kim yapacaktı bu limonatayı ve ne masraflarımız olacaktı? Aaa izin almamız gerekiyordu yönetimden öncelikle. Ne kadar çok sorumuz vardı cevaplanacak ve ne kadar merak ediyorduk sonucunu.

İlk stok akış grafiğimiz akvaryum içindi. Akvaryum için gereken para, stoğumuz olacaktı. Bunun için limonata satışımız gelirimizi, limonata malzemeleri ise giderlerimizi oluşturuyordu. Her şey hazırlandığında satışlarımıza başladık. Çok heyecanla ve canla başla satışlarımızı yaptık. Tablomuzla dikkatle işledik birikimimizi, kazancımızı ve harcamamızı ve grafiklerimizde gösterdik. Hafta sonuna doğru akvaryum bizimdi artık. Zamanı durdurduk ve stoğumuzda biriken para yeterliydi. İyi bir plan yapmıştık. Ama tartışacak çok şeyimiz vardı. Bazen limonata döküldü, bazen dayanamayıp biz içtik birazını, bazen satılmadı hiç nedense, ama bazen hiç kalmadı. İşte tüm bunları tartışarak yeni planımızı oluşturduk. Taze meyve satarak deneyecektik şansımızı bu sefer.

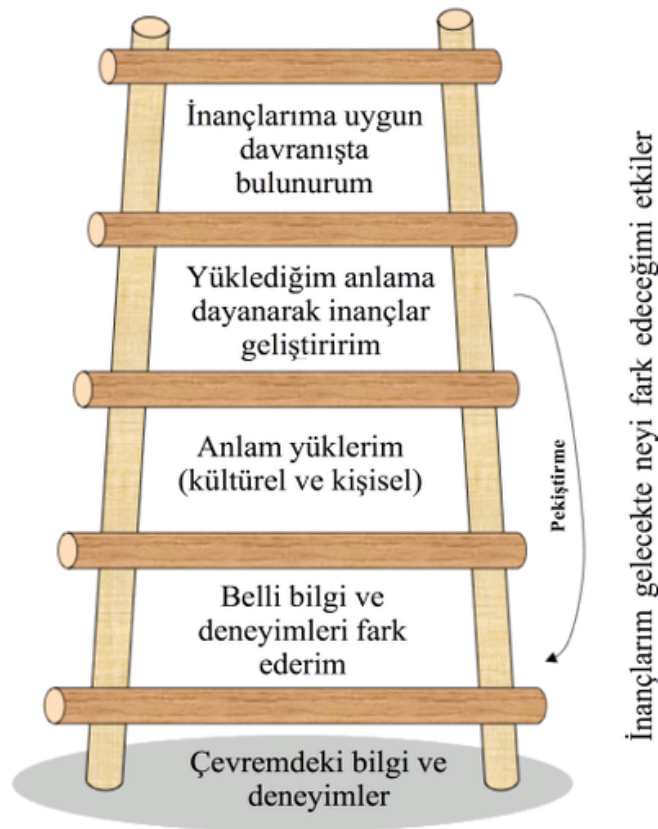
Şekil 2: Akvaryum Projesi

3 haftada gerçekleşen proje ile akvaryumu ve gereken tüm malzemeleri alacak birikimi sağladık. Ama neler öğrendik neler. Sanırım 18 Nisan'da okulumuzdaki 'Sistem Düşüncesi' Sempozyumunda biz de deneyimlerimizi paylaşacağız. Yeni projemizde neler yaşayacağımızı merakla bekliyoruz.

Sistem Düşüncesi Araçları - Çıkarım Merdiveni¹

Şebnem Demir, Emre Göktepe

Çıkarım Merdiveni, belli bir konu hakkında gözlemlerden yola çıkarak adım adım çıkarımlara varma sürecini somutlaştıran bir teknik. Sistem düşüncesinin temel bir tekniği değil ancak çalışmaları desteklemek amacı ile kullanılıyor. 3D (duygu, düşünce, davranış) tekniğine oldukça benziyor.

Şekil 1: Çıkarım Merdiveni

Merdivenin basamakları kısaca şöyle:

1. Merdiven, çevremdeki, sürekli değişen devasa bir veri yığınınına dayanır.
2. Bu yığından belli bilgi ve deneyimleri seçerim.
3. Seçtiğim bilgi ve deneyimlere, kültürel ve kişisel anlamlar yüklerim.
4. Yükleğim anlamlardan varsayımlar oluşturur, inançlar geliştiririm.
5. Ve geliştirdiğim alışkanlıklarıma, inançlarıma uygun davranırım.

¹ Eğitimde Sistem Düşüncesi Haber Bültenin 11. sayısında (Ocak 2015) yayımlanmıştır.

Çıkarım merdiveninin bir de geri besleme döngüsü var:

Çevremdeki yığından neyi seçeceğimi, büyük oranda, daha önce geliştirmiş olduğum varsayımlar, alışkanlıklar ve inançlar belirliyor. Diğer bir deyişle, “gördüğüme inanırım” ile başlayan çıkarımlarım, bir süre sonra “inandığımı görürüm”e dönüşüyor. Çıkarım merdiveni, böyle hataların farkına varmak için kullanılabilecek bir yöntem.

Okul öncesi ve ilkokul uygulamalarında, basamak sayısı üçe indirilebilir.

Merdivenin ilk basamağında beş duyuyla yapılan gözlemlerin sonuçları, bir üst basamakta bu gözlemlerin uyandırdığı duygular, en üst basamakta da bu durumla ilgili varılan sonuç ve çıkarımlara yer verilebilir. Henüz okur yazar olmayanlar resimlerle çalışabilir.

Pozitif Davranışlar Eğitimi¹

Fatih Gökler

Kazanımlar

- Başarı nedir? Başarılı olmak nedir?
(Sorumlulukları yerine getirmek başarıdır)
- Başarı duygusunun algı yönetimi nasıl yapılmalıdır?
(Sadece akademik olarak açıklamamak)
- Herkes başarılı olabilir mi?
(Sonucun değil çabanın, kendi Başarı Grafiğinin önemli olduğunu vurgulamak)

Uygulama

Etkinliğin teorik kısmında; kazanımlarda yer alan sorular öğrencilere yöneltilerek sınıf içerisinde tartışma ortamı yaratılır. Öğrencilerin görüşlerini aldıktan sonra öğretmen konu ile ilgili açıklama yapar. Soruların cevaplarını açıklayan öğretmen etkinliğin uygulama kısmına geçildiğini belirtir.

Etkinliğin uygulama kısmında; her öğrenci kendine göre zor, başaramayacağını düşündüğü bir konuyu seçer. Örneğin: Ayakkabı bağcığını bağlamayı öğrenme vs. Bir hafta boyunca kendi ayakkabısını kendisi bağlamaya çalışır ve bu konuyla ilgili bir grafik hazırlar. Grafiğin yatay ekseninde günler yazılır (1. gün / 2. gün vs.) Dikey ekseninde ise başarmaya çalıştığı işin kriterleri yazılır (çok zorlandım / az zorlandım / hiç zorlanmadım vs.)

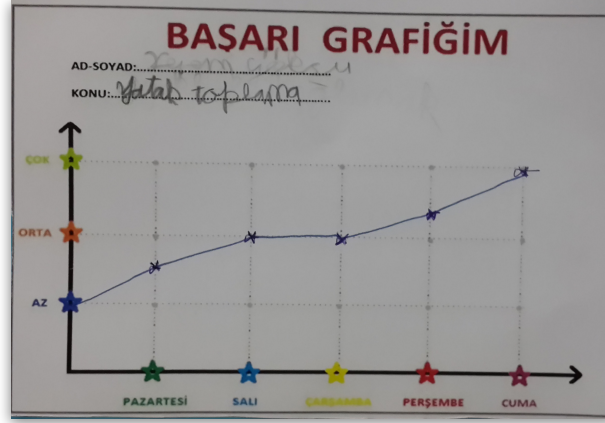
Şekil 1: Ayakkabı Bağlama Zaman Boyunca Davranış Grafiği

¹ Eğitimde Sistem Düşüncesi Haber Bültenin 6. sayısında (Şubat 2015) yayımlanmıştır.

Bir hafta boyunca bu iş üzerinde çalışan öğrenciler, her gün yaşadıkları zorluk derecesine göre grafiği işlerler.

Böylece öğrenciler kendi başarı öykülerinin grafiğini kendileri hazırlamış olur aynı zamanda da bir anlamda öz değerlendirme de yapmış olurlar.

Bir hafta sonunda, her öğrenci hazırladığı grafiği okula getirir ve kendi grafiğini yorumlayarak değerlendirir.

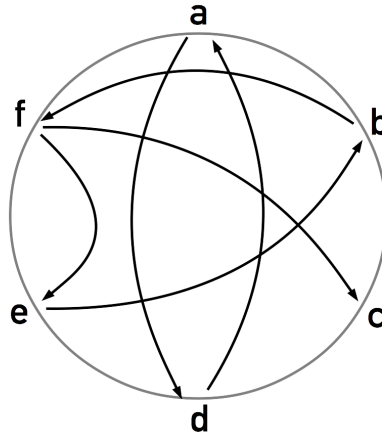

Şekil 2: Yatak Toplama Zaman Boyunca Davranış Grafiği

Sistem Düşüncesi Araçları - İlişki Çemberi¹

Emre Göktepe

İlişki Çemberi, bir sistemi oluşturan öğeler arasındaki ilişkileri gösteren bir araçtır.

Şekil 1: İlişki Çemberi

Çember, öğeler arasındaki neden sonuç ilişkilerine göre hazırlanır:

1. Bir çember çizin ve konu, öykü veya sistem ile ilgili 5-10 temel öğeyi çember etrafına yazın. Öğeler, değerleri zaman içinde değişen isim veya isim tamlamaları olmalıdır.
2. İsteğe bağlı olarak, her öğenin Zaman Boyunca Davranış Grafiği de öğe ile birlikte çizilebilir.
3. Nedensellikleri belirleyin. Etkilenen öğeden (neden), etkilenen öğeye (sonuç) bir ok çizin. Okun ucunu, etkileşim aynı yönde ise “+”, ters yönde ise “-” ile işaretleyin.
4. Tüm nedensellikler belirleninceye kadar devam edin. İlişkiler, gerçek verilere veya varsayımlara dayalı olabilir.
5. Çember içinde geri besleme ilişkilerini bulun. Eğer bir öğeden başlayıp, okları izledikten bir süre sonra aynı öğeye geliniyorsa, bu bir geri besleme döngüsüdür. Bu gibi geri besleme ilişkileri Nedensel Döngü Diyagramları ile gösterilebilir.
6. Çemberi boyunca belirlediğiniz ilişkilerin “öyküsünü” anlatın.

¹ Eğitimde Sistem Düşüncesi Haber Bültenin 6. sayısında (Şubat 2015) yayımlanmıştır.

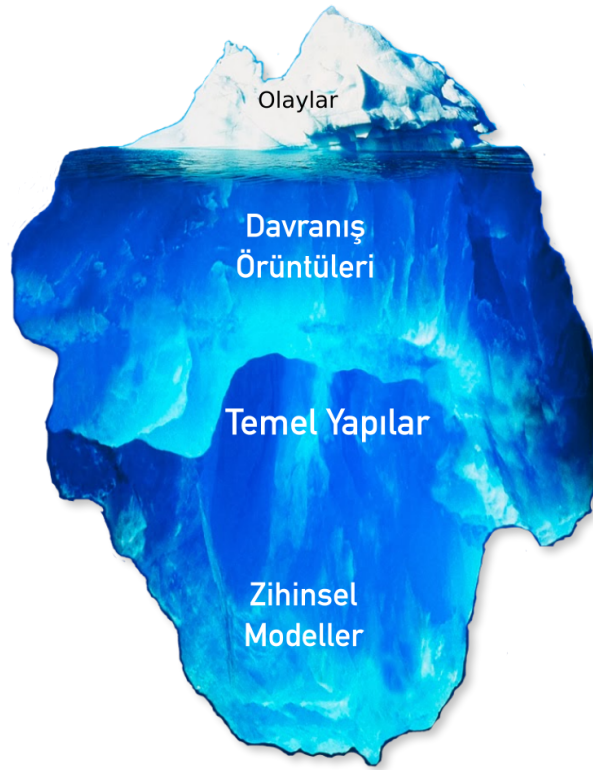
¹ Eğitimde Sistem Düşüncesi Haber Bültenin 7. sayısında (Mart 2015) yayımlanmıştır.

Öğrencilerimizin her biri ağaç stoğu olan kutudan bir ağaç alarak kutuda kaç ağaç kaldığını zamana bağlı değişim grafiğine işaretledi. Daha sonra ortadaki kağıdın farklı şekillerde kullanımına dair kartlardan bir tane aldı ve en son o kartı çöp stoğu olan kutuya atarak çöp grafiğine işaretledi. Bu şekilde 10 turdan sonra ağaç stoğumuzda hiç ağaç kalmadığı ve çöp stoğunun tamamen dolduğunu fark ettik. Ağaç grafiğimiz 10'dan 0'a bir eğilim gösterirken çöp grafiğimiz 0'dan 10'a doğru bir değişim gösterdi. Grafikleri yorumladıktan sonra eğer kağıtları çöpe atmak yerine geri dönüşüm kutusuna atsaydık grafiklerimizde nasıl değişiklikler oluşabileceği konusunda tahmin çalışması yaptık. Oyunumuzu bu sefer geri dönüşüm kutusu ekleyerek bir kez daha oynadık. Bu oyun sonucunda çıkan grafikler önceki grafiklere göre oldukça farklıydı. Öğrencilerimiz kağıdın çöpe atılması ile geri dönüşüm kutusuna atılması arasında oluşan büyük farkı somut bir şekilde görme fırsatı buldular. Oyunun sonunda kağıt stoğumuzu arttıran etmenler ile azaltan etmenleri bularak kendi stok akış grafiğimizi oluşturduk.

Sistem Düşüncesi Araçları¹

Emre Göktepe

Çevremizde olanları bir buzdağına benzetebiliriz. Duyu organlarımız sadece şimdi olanları algılayabilir. Olayları algılarız. Ancak olaylar, buzdağının suyun üzerindeki bölümüdür. Sistem Düşüncesi, suyun altını görmeye yönelik araçlar içerir.

Şekil 1: Buz dağı görseli

Derinlere inmeye başladığımızda ilk karşılaştığımız, Zaman Boyunca Davranış grafikleridir. Bu derinlikte, olaylar artık tek tek görünmez. Değişkenin oluşturduğu bir eğilim görünür. Değişimin “davranışı” görünür (azalıyor, artıyor, dengede, dalgalanıyor, önce hızlı sonra yavaş gibi)

Daha derinlerde bu değişimin nedenleri vardır. Grafiği çizilen değişken “neden” böyle davranıyor? İki temel araç kullanılır: stok / akış haritaları ve nedensel döngüler.

¹ Eğitimde Sistem Düşüncesi Haber Bültenin 7. sayısında (Mart 2015) yayımlanmıştır.

Değişen “şey” bir stok, bir seviye, bir birikimdir. Seviyeleri akışlar değiştirir. Giren akış, çıkandan fazla olursa seviye artar, az olursa azalır, aynı olursa değişmez. Değişimi anlamak için, akışlara, akışların nedenlerine, birbirleri ile olan ilişkilerine odaklanmak gerekir. Nedensel Döngüler bu ilişkilerden en belirleyici olan ilişki biçimini görselleştirir: geri beslemeleri. Geri besleme, sonucun nedenin nedeni haline gelmesidir.

En derinde de Zihinsel Modellerimiz vardır: inançlarımız, değerlerimiz, davranış alışkanlıklarımız. Çıkarım Merdiveni bu konuda kullanılabilecek görsel bir araçtır. En basit hali ile, algıdan davranışa giden yolun görselleştirilmesidir.

Sistem Düşüncesi, tüm bu ilişkilerin farkına varmamıza ve bütünsel düşünmememize yardım eder.

Sistem Düşüncesi ile Baş Etmek¹

Nurdan Ellez

Geçen yıl Ağustos ayında tanıştığımız ‘Sistem Düşüncesi’ yaklaşımını okul uygulamalarına geçirmek üzerinde düşünülmesi ve planlama yapılması gereken zorlu bir süreçti. Hele ilk uygulayıcıları olmak, kaynakların daha çok yurtdışı örnekler olarak yabancı dilde olması, okuldaki tüm ekibin eğitim almamış olması ve okulların açıldığı telaşlı bir dönemde onlara da paylaşım yapılması ihtiyacı, planlamaları biraz zorlaştırıyordu. Zamanı doğru kullanma, tanıtım ve paylaşım önemli ihtiyaçlardı.

Uygulama yaptığımız okulda ana sınıfı ve ilkokulda eğitim ve öğretim ve idari işlerden sorumlu bir yönetici olmak ilk avantajımızdı. Bu sayede ihtiyaçlara göre daha hızlı planlama yapabildik. Ekibin kalanına durumu aktarmak ve planlamalarında yardımcı olmak için zümre toplantı saatlerini verimli kullanmamız gerekti. Haftada bir gün iki saat kadar hizmet içi eğitim saatlerimiz de okul sonrası tüm grubun paylaşımı için kullanıldı. Bütün yılı görmek zorundaydık çünkü uygulamalarımız bir sempozyumda sunum olacaktı. Hata yapma hakkımız azdı ve uygulayıcı diğer okullarla paylaşım yapma ihtiyacındaydık. Ayrıca üst yönetimimizi bilgilendirmemiz, olurlarını almamız, velilerimizi durumdan haberdar etmemiz ve iyi birer değerlendirme yapmamız da gerekliydi. Planlamaların çoğu mesai saatleri dışına sarktı.

Bize iyi gelen yöntem kendimiz öğrendikçe sistem araçlarını yorumlayıp, basit araçlar olarak öğrencilere tanıtmak oldu. İlk araç en iyi bilinen grafiklerdi. Her sınıf düzeyinde basit ve günlük uygulamaların içine katıldı. Duvarlar grafiklerle doldu. Hatalar vardı. Üzerine tartışıp, öğretmenler olarak biz kendimizi daha çok planlama ve paylaşım yapma konusunda ikna ettik.

Diğer araçlar için planlama ve ilk uygulamalar sonucunda öğrencilerimizin birbirinden bağımsız olarak hızla araçları kavradıklarını ve günlük hayatlarında, oyunlarında kullanmaya başladıklarına şahit olduk.

İlk kapsamlı projemiz ana sınıflarında yabancı kaynaklardan çevirdiğimiz bir çalışmaydı. Böylece kendimizi daha güvende hissettik. Sonuçlar çok sevindiriciydi. Öğrencilerin birçok soyut kavramı görselleştirerek daha hızlı kavradıklarını ve yorum yapmaya, sorular sormaya başladıklarını gördük. Ancak büyük bir projenin verilerini toplamak, değerlendirmesini yapmak öğretmenler için yorucu ve karmaşık bir süreç oldu.

¹ Eğitimde Sistem Düşüncesi Haber Bültenin 9. sayısında (Ekim 2015) yayımlanmıştır.

Kendi özgün projelerimiz daha çok hayat bilgisi konuları ve hikaye incelemeleri üzerineydi. Projeler iyi bir planlama ile çok başarılı sonuçlar getirdi. Konuya hakim ve hevesli öğretmen sayısı arttıkça çalışma nitelikleri de arttı. Tabii gözlemci kalmayı seçen öğretmenlerimiz de vardı. Hazır hissetmeden başlanması doğru bir yaklaşım olmazdı. Bunun için bunu bir sorun olarak görmedik.

Yaklaşımı anlamak bizi daha da geliştirdi. Kişisel gelişimlerimizdeki değerlendirmelere, bölüm işleyişimizi sistem olarak değerlendirmemize ve okul işleyişimize katkı sağlayacak birçok konunun farkına varmamızı sağladı. Sistem kartlarını uzun vadede ulaşılacak hedefler olarak değerlendirdik ve önce bu kartlara göre kendi pratiğimizi sorguladık.

Diğer kurumlarla işbirliği içinde çalışmak bizleri daha da büyüttü. Farklı kurumlarda yapılan farklı uygulamaların paylaşılması farklı bakış açılarını görmemize büyük destek oldu. Ortak bir konuda farklı özel kurumlar olarak birlikte bir projeye imza atmak eğitim için yararına inandığımız bir çalışmayı yürütme duygusuyla mesleki doyumumuza büyük katkı sağladı.

Sonuç olarak hayatın tamamı sistemlerden oluşuyor ve bunları nasıl iyi yönettiğimiz hayatımızın kalitesini etkiliyor. Çocuklarımıza bu yorumu kazandırmak gelecek hayatlarını yönetmeleri için bir yaşam becerisi kazandırmak olacaktır. Herkesi sistem düşünürü olmaya davet ediyoruz.

Öğretmenler Kurulu Sistem Düşüncesi ile Nasıl Farklılaştırılabilir?¹

Aysun Yağcı

Öğretmenler kurulları uzun yıllardır tüm okullarda neredeyse benzer ritüellerle gerçekleştirilir. Okulunuzun büyük bir toplantı odası yoksa çok amaçlı salona masalar U şeklinde dizilir. Tüm yılın koşuşturmacası içinde ne kadar da kalabalık olduğunuzu bir kez daha hatırlamış bir şekilde zümre arkadaşlarınızla yan yana oturup toplantının başlamasını beklersiniz.

En az üç saat sürmesi beklenen kurul, bir o kadar sıkıcı gündem maddeleriyle başladığında, çok konuşmalar da bir an evvel teslim edilmesi gereken evraklarla uğraşabilirsiniz diye içten içe dua edersiniz. Bir an yazman olmadığınızdan dolayı sevinerseniz de okul müdürünün zümre başkanlarına senenin değerlendirmesi için söz vermesiyle o sıkıcı mizansen hiç değişmeden tekrarlanır:

“Zümre olarak 2014-2015 Eğitim – Öğretim döneminde hedeflenen kazanımlar sene başında planladığı şekilde tamamlanmış, hiçbir güçlükle karşılaşılmamıştır.”

Birkaç zümre başkanı kar tatili, ortak sınavlar ya da etkinlikler için dersten almalar gibi durumları bahane gösterebilir de mühim olan konuların yetiştirilmiş olmasıdır. Bundan iyisi can sağlığıdır.

Öğretmenler tatile girdiklerine ancak sene sonu öğretmenler kurulu bittiğinde kani olurlar. Vazife tamamlanmış, ders kesim raporları verilmiş, cümle alemin ortasında konuların yetişmiş olduğu, endişeye mahal olmadığı beyan edilmiştir. Artık gönül rahatlığıyla tatile çıkılabilir. Gerçek sorunlar ve dilekler ise samimi arkadaşlarla yapılan ikili üçlü sohbetlerde dile getirilir, bunların çoğundan okul yönetiminin haberi bile olmaz.

Son üç yıldır okulumuzun değişen yönetim anlayışıyla birlikte bu tarz kurullar okulumuz adına tarihe karışsa da pek çok okulda aynı sıkıcı ve işlevsiz toplantıların yapılmaya devam edildiğini gözlemliyoruz.

Geçen sene okul kapanır kapanmaz uzun zamandır almayı çok istediğimiz bir eğitimi alma fırsatımız oldu. Okulumuza davet ettiğimiz eğitmen, öğretmenlerin eğitime katılım performansından memnun kalsa da tüm senenin yorgunluğu üzerine böyle bir eğitimi yapmanın çok da doğru olmadığını, sene sonunda etkili kolaylaştırıcılarla değerlendirme toplantılarının yapılması gerektiğini, yeni eğitimleri ise ağustos dönemine bırakmanın daha doğru olacağını söyledi.

¹ Eğitimde Sistem Düşüncesi Haber Bültenin 10. sayısında (Kasım 2015) yayımlanmıştır.

Bu konuşmadan “etkili kolaylaştırıcılar” ve “değerlendirme” olmak üzere iki anahtar kavramı aklıma kaydettim ve bunları okulumuzda nasıl gerçekleştirebileceğimize ilişkin düşünmeye başladım.

Bilmem siz de benim gibi büyük soruyu sormuş olmanın sihrine inanıyor musunuz? Büyük soruyu sorduğunuzda beyninizde yeni bir proses işlemeye başlıyor ve bir gün bambaşka bir eğitim alırken ya da bir kitap okurken cevabın kendiliğinden geldiğini görüyorsunuz.

Benim bu konudaki arayışım, Nisan ayında İzmir Ekin Kolejinde katıldığım “Eğitimde Sistem Düşüncesi Deneyim Paylaşım Sempozyumu”nda son buldu diyebilirim.

Eğitimde sistem düşüncesi araçlarını öğretmenlerin sene sonu değerlendirmelerinde kullanmaya karar verdiğim gün, öğretmenler kurulunu farklılaştırmanın önemli yollarından birini de keşfetmiş olduğuma inanmaya başladım. Elbette fikir fikri doğurdu ve ortaya bambaşka bir öğretmenler kurulu çıktı.

KURUL ANI!

Öncelikle salon, grup masaları şeklinde düzenlendi ve tüm zümrelerin karışık oturmaları sağlandı. Okul yönetimi tarafından yapılan on dakikalık giriş konuşmasında öğretmenlerin tüm yıl boyunca yaptıkları önemli çalışmalar ve bunun okula katkısı vurgulanarak öğretmenlere isim isim teşekkür edildi.

Ardından öğretmenlerin kendilerini ve yıl içinde yaptıkları çalışmaları değerlendirebilmeleri için onlara açık uçlu sorulardan oluşan bir öz değerlendirme formu dağıtıldı. Formları dağıtmadan önce özgürce doldurabilmeleri için formların kendilerinde kalacağını, yalnızca paylaşmak istediklerini, paylaşabilecekleri hatırlatıldı.

Öğretmen Öz Değerlendirme Soruları:

- Bu sene aldığım en iyi geri bildirim? (öğrenci, meslektaş, yönetim, veli)
- Son zamanlarda sınıfımda değişime yol açan ne okudum ya da ne üzerinde çalıştım?
- Bir daha asla yapmam diyeceklerim...
- Bu eğitim-öğretim yılında sınıflarda öğrenci-öğretmen arası iletişim boyutunda yaşadığımı düşündüğüm en önemli üç sorun...
- Öğrencilerimden öğrendiğim bir şeyler var:
- Bu öğretim yılında yapmayı kafaya koyduğum ve gerçekleştirdiğim bir plan?
- İş hayatımda, yaptığı çalışmalarla bana esin kaynağı olan kişi/ kişiler?
- Bu yıl beni en çok güldüren olay ya da durum?

Yarım saat gibi bir sürede formlar dolduruldu. Her soru yüksek sesle okunarak yalnızca söz almak isteyen kişilere söz verilerek tüm soruların üzerinden birlikte geçildi.

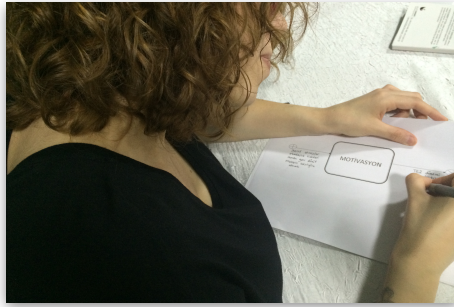
İkinci önemli etkinlik, eğitimde sistem düşüncesi araçlarından biri olan zaman boyunca davranış grafiğini kullanmak oldu.

Öğretmenlere zaman boyunca davranış grafikleri dağıtıldı ve onlardan eylül ayından haziran ayına kadar değişen motivasyonlarını grafik olarak çizmeleri, çizdikten sonra salonda dolaşmalarını, kendilerine en benzer grafiği olan arkadaşlarını bulmaları ve birbirlerine ne zaman ne olduğunu, motivasyonlarının hangi sebepten düştüğünü ya da hangi gün neden yükseldiğini anlatmaları istendi. Beş dakikalık anlatımlardan sonra yine katılımcılardan birbirlerinden en farklı olan grafiği bulmalarını ve kendi aralarında grafikleri üzerine sohbet etmeleri istendi. En son tüm gruba grafiğini anlatmak isteyen olup olmadığı soruldu. Gönüllü olan öğretmenler tarafından grafikler tüm grupla paylaşıldı.

Şekil 1: Zaman Boyunca Davranış Grafikleri inceleniyor

Paylaşımlardan sonra eğitimde sistem düşüncesinin ikinci aracı olan stok akış diyagramları dağıtıldı. Öğretmenlerden motivasyonlarını artıran ve azaltan şeyleri yazmaları istendi. Yine sadece paylaşmak isteyen öğretmenlerden görüşleri alındı.

Şekil 2: Stok-Akış Diyagramı

Her iki araçta da tüm öğretmenlerimizin fark ettikleri:

- “Birbirimize ne kadar benziyoruz.”
- “Hemen hemen aynı şeyler motivasyonumuzu düşürüyor.”
- “Tüm yılı gözden geçirdik.”
- “Her inişin bir çıkışı vardır”
- “Sadece ben değil herkes aynı durumdan şikayetçi.”

- “Pek çoğumuz aynı şeylerden mutlu oluyoruz.”
- “Sadece ben sorun yaşamıyorum.”
- “Motivasyonumuz zaman zaman azalsa da stoğumuz hala dolu, ne güzel.”

Öğretmenlerin bu araçlardan yola çıkarak verdikleri geri bildirimler okul yönetimi açısından da oldukça değerli, gerçekçi ve samimi idi. Bu araçları kullanmasaydık, düşüncelerini bu kadar rahatlıkla dile getirmeyeceklerini daha önceki tecrübelerine dayanarak çok rahatlıkla söyleyebiliriz.

Kurulun ikinci oturumunda öğretmenlerden zümre olarak oturmaları istendi ve kendilerine zümre değerlendirme formları dağıtıldı. Formların doldurulması için bir saatlik bir zaman dilimi verildi.

Zümre Değerlendirme Formu Soruları:

- Bu sene zümre olarak sene başında hedeflediklerinizin ne kadarını gerçekleştirebildiniz?
- Bu sene zümre olarak geçmiş senelere göre neyi/neleri farklı yaptınız?
- Eğitim – öğretim faaliyetleri sırasında karşılaştığınız güçlükler nelerdi? Bunları nasıl çözdünüz?
- Zümre içi uyumunuza 10 üzerinden bir puan verecek olsanız bu kaç olurdu? Zümre içi uyumunuzu artırmak adına birbirinize neler önerirsiniz?
- Bu sene eğitim koordinatörüyle yaptığınız haftalık toplantıların çalışmalarınıza olan katkısını değerlendirin.
- Önümüzdeki sene zümre olarak ne gibi çalışmalar yapmayı planlıyorsunuz?

Formların doldurulmasının ardından her zümrenin bir sözcü belirlemesiyle sunumlara geçildi. Sandalyelere ay şekli verildi ve sırayla tüm zümrelerin beş dakikayı aşmayacak şekilde sahneye gelerek bu sorulara cevap veren sunumlarını yapmaları istendi. En önemlisi de her zümre sunumunun ardından diğer zümrelerden sunum yapan zümreye geri bildirim verilmesiydi. Sunum ve geri bildirimlerle süreç yaklaşık bir buçuk saatte tamamlandı.

Sonuç olarak

- Adı üstünde öğretmenler kurulu olan kurulda tam anlamıyla öğretmenler aktif, yöneticiler pasifti.
- Yalnızca bazı öğretmenler değil, tüm öğretmenler kendilerini ifade etme şansı buldular.
- Öğretmenler kendi motivasyonlarını ve performanslarını gözden geçirme imkanı buldular.
- Stok akış diyagramı ile yalnızca negatiflerin değil pozitiflerin de farkına vardılar.
- Zümre olarak birbirlerine söylemek isteyip de söyleyemediklerini ifade edebildiler.
- Hem kişisel hem zümre hedeflerini gözden geçirdiler.

- Diğer zümrelerin yaptıkları çalışmalardan haberdar oldular.
- Her zümrenin ve her dersin kendine göre zorlukları olduğunu hatırladılar.
- Sorulara verilen cevaplardan okul yönetimi pek çok anlamlı dönüt elde etti.
- Bir yıl içerisinde okulda ne kadar çok farklı ve özgün çalışma yapıldığını görerek böyle büyük ve başarılı bir takımın parçası oldukları için kendileriyle ve okullarıyla gurur duydular.
- Süreç içerisinde verdikleri geri bildirimlerle birbirlerini takdir ettiler ve eğlendiler.

Süreci genel olarak değerlendirecek olursam, eğitimde sistem düşüncesi araçları, okuldaki öğretmenlerin tamamının düşüncelerini ifade edebilmeleri için buz kırıcı bir etki yarattı. Toplantı esnasında ayakta dolaşarak birbirleriyle etkileşim halinde olmaları, benzerlik ve farklılıkları keşfetmeleri, toplantıyı her zamanki yapıdan farklı bir yapıya taşımış oldu. Yapı değiştiğinde davranışın nasıl farklılaşabildiğini görmenin, sistem düşünürünün alışkanlıklardan birini doğrulaması da cabası.

Kullanılan öz değerlendirme ve zümre değerlendirme formlarındaki sorular, yalnızca öğrenciler için değil kendimiz için de öğrenme odaklı olmamız gerektiğini bir kez daha hatırlattı bizlere. Bu formlardan kendimize sakladıklarımızın ve grupla paylaştıklarımızın son derece değerli olduğuna inanıyorum. Bazısı şimdi bize cevapsız gibi gelen soruların cevapları bir bir gelmeye başladığında düşünme ve soru sorma biçimimizi değiştiren küçük dokunuşların ne kadar büyük bir anlayış değişikliğine yol açabileceğini hep birlikte deneyimleyeceğiz.

Oradaydım¹

Yusuf Çağlayan

Sistem düşüncesi ile tanışıklığımız 2014 Ağustos ayına dayanıyor. Daha ne olduğunu “değil anlamaya” duymaya bile fırsat bulamadan ulusal anlamda ilk defa “uygulayıcı” olacak ekibin içinde yer aldım. Bu da yetmedi, yıl sonunda yapılacak ve proje ortağı okulların uygulayıcı öğretmenlerinin deneyimlerini başka meslektaşları ile paylaşacakları “Eğitimde Sistem Düşüncesi Deneyim Paylaşım Sempozyumu” yürütme kurulunda buldum kendimi.

Şekil 1: Çeşme çalıştay

2014 Ekim ayında Çeşme’de yapılan ilk çalıştay ile sempozyum hazırlıklarımız başladı ve Nisan ayına kadar her hafta düzenli yapılan toplantılar ile devam etti. Yürütme kurulu olarak bir görsel proje yönetim sistemi olan “Oobeya”yı kullandığımız için çok hızlı ve eksiksiz ilerledik.

Şekil 2: Oobeya

Bu arada ben de artık bazı uygulamalar yapmalıydım. Sistem düşüncesinin bana en çarpıcı gelen özelliği olan “düşünceleri görselleştirmek” için kullandığı araçların,

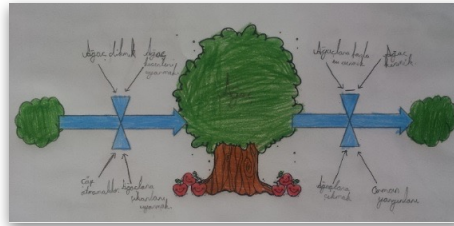
¹ Eğitimde Sistem Düşüncesi Haber Bültenin 10. sayısında (Kasım 2015) yayımlanmıştır.

Şekil 3: Mekanik Hikayeler sunumu

özellikle “okuduğunu anlamak ve anladığını yorumlamak” becerisi üzerine etkilerini merakla bekliyordum. Bu meraktan ötürü bildirimin konusu ortaya çıktı: “Mekanik Hikâyeler” Bu bildiri için bir başka sınıf öğretmeni arkadaşım Şebnem Demir ile birlikte çalışmaya karar verdik ki çeşitlensin, renklensin.

Şubat ayı gibi ilk denemelere başladım. O dönemde 3. sınıflarla çalışıyorum. Öncelikle bazı araçları “hiç sistem düşüncesi yaklaşımından bahsetmeden” uygulamaya başladım. Bu şekilde sınıfım araçları ve onların kullanım şekillerini tanıdı. Ben de nasıl yönerge vermem ve sürece nasıl rehberlik etmem gerektiği ile ilgili fikir sahibi oldum.

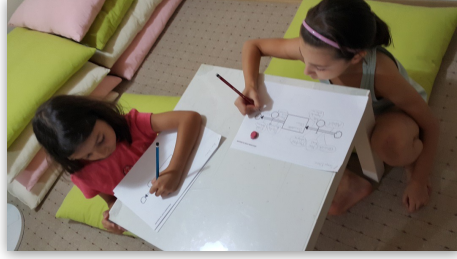
Şekil 4: Stok-Akış Diyagramı

Artık uzun soluklu bir projeye başlamaya hazırдық. O dönemde ortak okuma kitabımız olan ve sevgili öğretmenim Hacer Kılıçoğlu’nun Güneşli Kitaplığı’ndan yayınlanan “Bugün Adım Kaktüs Benim” kitabını çalışmaya başladık. Sonuçları gerçekten çok şaşırtıcı oldu. Hatta neredeyse yaş seviyelerinin biraz üzerinde olan bir kitabı okurken sistem düşüncesinin görsel araçları sayesinde “satır araları” çok net bir şekilde ortaya çıkmış oluyordu. Şüphesiz ki bunları söylemek dile kolay. Araçları tek tek kullanmak bir yana dursun, onları bir mantık çerçevesinde peşi sıra kullanmak, birinden elde ettiğimiz bir veriyi başka bir araç için malzeme yapmak, sonunda yaptığımız çıkarım ile o davranışın yapısına inmek hiç kolay bir planlama ve uygulama süreci olmadı. Sanırım hiçbir zaman da olmayacak =)

Şekil 5: Zaman Boyunca Davranış Grafiği

Geçtiğimiz yıl özellikle “okuduğunu anlamak ve yorumlamak” becerisi üzerine çalıştığımız sistem düşüncesini bu yıl daha çok “yazma” becerisi üzerine odaklamış durumdayız. Yazmaya hazırlık ve yazma planlarında şimdiden birkaç deneme yaptık bile. Zikzak’taki 6 – 12 yaş grubu öğrencilerle çalıştığımız “Hayal Bilgisi Atölyeleri”nde sistem düşüncesi yaklaşımı yerini almış durumda.

Şekil 6: Stok-Akış Diyagramı hazırlanıyor